

ЖИТТЄДІЯЛЬНІСТЬ ДИТИНИ У ПРОСТОРІ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ: ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОЇ ПРАКТИКИ ТА ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

Гончаренко А.М.

Україна, м. Київ, Київський університет імені Бориса Грінченка

Дитину дошкільного віку, яка робить перші кроки на своєму життєвому шляху, доцільно вправляти у двох важливих галузях знань: у пізнанні своєї індивідуальності та умов життя, в яких перебуває. І на перше, і на інше можна й треба вчитися впливати. У який спосіб? Через дію, експериментування, дослід, пізнання, що породжують здивування, впевненість, аналіз, зіставлення, спротив, підкорення.. Це все - життєдіяльність дитини, що має свої особливості у родині та у дошкільному навчальному закладі [4, с.6-7].

Перебування дітей в умовах дошкільного навчального закладу

Тривалість перебування дітей в умовах дошкільного навчального закладу регулюється типом дошкільного навчального закладу, психофізіологічною характеристикою вихованців, потребою батьків, особливостями їхньої трудової діяльності чи сімейного укладу тощо. Якщо малюк вперше відвідав такий заклад, то у перші дні тривалість його перебування серед однолітків має регулюватися дорослими з огляду на емоційний, психофізіологічний стан, позитивну активність, загальний комфорт тощо. Не зайвою буде короткочасна присутність батьків, що викличе у дитини відчуття захищеності, непорушність звичного товариства. Це дозволить малюку без ризику й загрози збільшувати дистанцію з мамою та пізнавати нові умови життя у товаристві ровесників.

У подальшому батьки можуть самостійно визначати й узгоджувати з вихователями найбільш зручний для них час приходу дитини до групи та повернення її додому, однак не раніше початку роботи закладу (вікової групи) і не пізніше часу його завершення. Невиправданим є упереджені вимоги педагога щодо присутності всіх дітей до початку заняття. Сучасні характеристики терміну «заняття» не ототожнюють його з прототипом шкільного уроку, де час і діяльність

дітей регламентована, а розміщення вихованців – не обов'язково за столами [2, с. 4-12].

Організацію процесів життєдіяльності недоцільно суворо обмежувати. Варто надавати їм рухливості у часі (подовжувати, скорочувати, замінювати) залежно від стану вихованців, умов, виняткових ситуацій, дотримуючись цілісності ритму дня і збалансованості у ньому основних компонентів, зокрема, харчування, сну, прогулянок. Організованій пізнавальній діяльності нічого не загрожує, якщо до неї дещо пізніше приєднається ще один зацікавлений [7, с. 37-44].

Розвивально-пізнавальна життєдіяльність

Розвивально-пізнавальна життєдіяльність поширюється на весь час перебування дитини у дошкільному навчальному закладі, окрім сну. Відсутність жорсткої регламентованості дозволяє почергове домінування організованих та самоорганізованих, індивідуальних та групових, фронтальних способів педагогічного впливу. Вибір кожного диктується педагогічною метою, змістом діяльності, бажаннями та вподобаннями. Досить поширеною й досі є така форма організації педагогічної роботи, як традиційне заняття. Вони почасти утруднюють реалізацію особистісно орієнтованої моделі дошкільного виховання з огляду на такі чинники:

- регламентований час не дозволяє педагогам повно враховувати настрій, бажання, міру зайнятості, стан усіх вихованців;
- досить важко брати до уваги та покладатися на індивідуальний досвід вихованців, особливо при значній кількості дітей у групі;
- домінують однотипні вказівки, завдання, зауваження, вимоги, пояснення для усіх дітей;
- педагог безпосередньо чи опосередковано вдається до порівняння дітей між собою [3, с.19-21].

Тому фронтальні заняття у сучасній педагогічній практиці вважаються менш продуктивними, аніж підгрупові чи індивідуальні, оскільки нерідко відсувають на другий план центральну фігуру освітнього процесу – окрему дитину.

Термін заняття існує тривалий час, зберігається він і у період модернізації дошкільної освіти, проте сучасне його тлумачення набуло варіативності. Ми пояснюємо ним будь-яку зайнятість малюка: самостійну або з ровесниками, за умови педагогічного впливу педагога чи без нього, заплановану чи спонтанну, з проявами зовнішньої активності чи самозанурення, - а тому розуміємо його так:

- процес самоорганізації дитини для якоїсь діяльності (гра, спостереження, роздуми);
- форма зайнятості двох чи більше дітей будь-якою діяльністю, що потребує сконцентрованості уваги, зосередженості (партнерська гра, праця у осередку природи, спільне розглядання та обговорення ілюстрацій, гра-драматизація тощо);
- результат організації дорослим діяльності групи дітей.

Зазвичай, організована педагогом життєдіяльність (колективна чи групова) набуває прояву в таких заняттях, що мають визначений часовий відрізок, локалізоване місце, використання певного обладнання, інструментів, наочності тощо. Колективна організація дітей виправдана тоді, коли йдеться про створення спільного продукту творчої, мовленнєвої, образотворчої активності, обмін враженнями чи результатами індивідуальної, групової діяльності тощо. Проте, ефективнішим видається результат, якщо педагог буде вдаватися до мінімізації кількості задіяних дітей на занятті, його тривалості та змістового наповнення [6, с.110-132].

Така форма життєдіяльності вивільняє час дитини для самостійного пізнання, дослідження, вибору часу й місця виконання завдання-пропозиції, надає можливість вдатися до самодозування інформації, до самостійного вибору діяльності, партнерів.

Самостійна діяльність як процес самоорганізації дитини чи кількох дітей домінує у сучасному дошкільному просторі. Самостійна розвивально-пізнавальна життєдіяльність – це та природно прийнятна форма, що враховує бажання, наміри, інтереси, вподобання кожної дитини і підказує педагогам вектор її індивідуального розвитку. Самостійна гра, спостереження, роздуми, усамітнення –

ті прояви індивідуальної зайнятості, що допомагають дитині пізнати не лише навколишній світ, а й себе у ньому: власні потреби, цілі, бажання, ідеали, можливості, прагнення [5; 1, с.122-125]. Така діяльність стверджує життєві потреби дитини, виокремлює найважливіші та відсторонює другорядні. Це потужна й бурхлива внутрішня дія, процес, що назовні виходить невиразними або малопомітними дорослим проявами. Тому і називається самотійною. Вона потребує не лише невтручання, а й охорони, дбайливого ставлення.

Отже, різні способи і форми організації життєдіяльності дошкільників набувають поширення завдяки своїй ефективності у збереженні особистісного простору дитини, а тому мають домірно й доцільно використовуватися у дитячому бутті.

Література

1. Гончаренко А. М. Інноваційні технології у дошкільній освіті: нагальна потреба та готовність педагога до їх впровадження: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю [„Проблеми діагностики та проектування розвитку обдарованості дошкільників”], м. Київ, 9–10 квітня 2015 р.) / Інститут обдарованої дитини. – К. : Інститут обдарованої дитини, 2015. – С.122-125.
2. Гончаренко А. Розвінчуємо стереотипні уявлення про заняття //Вихователь-методист,- №5.- 2016.- С. 4-12.
3. Гончаренко А. Яким бути мовленнєвому заняттю? (укр. мова) Дошкільне виховання. - №9.- 2006.- С.19-21.
4. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: Наук.-мет. посіб./ наук. ред. О.Кононко. - К., 2003.- С.6-7.
5. Кононко О. Л. Плекаємо в малечі почуття самовартісності / Олена Леонтіївна, Кононко. — Харків : Ранок, 2008.
6. Методичні аспекти реалізації Базової програми розвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі" / Кононко О.Л., З.П.Плохій , А.М.Гончаренко та ін. – К.: Світич, 2009.- 208с.-С.110-132.
7. Організація життєдіяльності старшого дошкільника у розвивальному просторі дошкільного навчального закладу Обов'язкова освіта дітей старшого дошкільного віку: форми здобуття, організація і зміст роботи: Збірник методичних матеріалів/ [авт.-упоряд.: О.П.Долинна, О.В.Низковська, Т.П.Носачова].- Тернопіль: Мандрівець, 2011.- С 37-44.